

נבואת משה הוא למעלה מנבואת כל הנביאים. שנבואת כולם הוא על פי אות ומופת, וכל המאמין באותות, יש בלבו דופי, או שמוסמך עפ"י נביא מוחזק לנביא, כמו אלישע ע"י אליהו. רק שהתורה אמרה להאמין לנביא שמראה אות ומופת, כמו שציוותה להאמין לעדים, אעפ"י שאינו מן ההכרח שתמיד יעידו אמת. וחנניה בן עזר יוכיח שהיה נביא אמת ולסוף נעשה נביא שקר, כמו שאמרו פרק הנחנקין. לא כן משה רבינו, שכל ישראל שמעו שהקב"ה מדבר למשה פנים אל פנים, וכולם הגיעו למעלת הנבואה וראו איך הקב"ה מדבר עמו. לכן אמר (שמות יט, ט): "הנני בא אליך בעב הענן בעבור ישמע (העם בדברי עמך) וגם בך יאמינו לעולם", שכל זמן שהאמינו מצד האותות כמו במצרים, היה קל הביטול ע"י נביא אחר שיראה אותות ומופתים. לא כן עכשיו, אף אם יבואו אלף רבבות נביאים באותות ומופתים לאמר בשם ד' לשנות קוצו של יו"ד מתורת משה, לא נשמע לו, ומצוה להמיתם כדין נביאי שקר, כיון שעל נבואת משה אנו עדים בעצמינו, וזה שאמר, "וגם בך יאמינו לעולם". ודו"ק בכל דברי רבינו בהלכות יסודי התורה פרק ז' וח', כי כל דבריו קדושים, וברוח נבואה אמרן בלי ספק.

ואם כן, איך צוה השם שיאמינו לעולם במשה, הא "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג, ב) ואין הידיעה מכרחת הבחירה?! ושמא יבחר משה אחר זה חלילה, להוסיף מדעתו! ועל כרחין, שהשי"ת שלל ממנו הבחירה לגמרי, ונשאר מוכרח כמלאכים. והטעם שהתכלית הוא הבחירה, שבלא בחירה אין מעלה על האדם יותר מכל הנמצאים. אבל האמת, כי כל העיקר הוא לנצח הבחירה, ובאין בחירה, הלא גם טרם ירדה הנפש

משך חכמה שמות פרשת בא פרק יב פסוק טז

(טז) (וביום הראשון מקרא קודש, וביום השביעי מקרא קודש). הנה בפסח מצרים, לא היה חימוצו נוהג אלא יום אחד, כן כתבו דיום טוב לא נהוג (תוספות יום טוב וצל"ח שלהי מסכת פסחים, מהרי"ט לקידושין לז, ב). ולדעתי הא דאמר להם עתה דבר של דורות, הוא להורות שלימות מצוותיו יתברך, כי כל העמים בדתותיהן הנימוסיות יעשו יום הנצחון יום מפלת אויבים לחוג חג הנצחון. לא כן בישראל, המה לא ישמחו על מפלת אויביהם, ולא יחוגו בשמחה על זה, וכמו שאמר (משלי כב, יז) "בנפול אויבך אל תשמח (ובהכשלו אל יגל לבך) פן יראה ה' ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו". הרי דאדם המעלה אינו שמח בנפול אויבו, משום שהשמחה רע בעיני ה' - הלא הרע בעיני ה' צריך לשנאתו! ולכן לא נזכר בפסח חג המצות, כי בו עשה במצרים שפטים, רק "כי הוציא ה' את בני ישראל ממצרים". אבל על מפלת האויבים אין חג ויום טוב לישראל. ולכן והנה המצרים נטבעו בים סוף ביום

שביעי של פסח (רש"י שמות יד, ה), ואם היה אומר השם יתברך שיעשו בשביעי מקרא קודש, היה מדמה אדם שהשם צוה לעשות חג לשמוח במפלתם של רשעים. ובאמת הלא מצינו שלא אמרו לפניו שירה, שנאמר "ולא קרב זה אל זה", שאין הקב"ה שמח במפלתם של רשעים. ולכן אמר בארץ מצרים שיעשו חג בשביעי ולהורות שאין החג מסיבת מפלת מצרים בים, שצוה להם טרם שנטבעו בים ודו"ק. וכן מפרש בילקוט רמז תרנ"ד, שלכן לא כתב שמחה בפסח, ואין אומרים הלל כל שבעה משום "בנפול אויבך אל תשמח".

החדש הזה לכם ראש חדשים¹⁵.

כתב הרמב"ן ז"ל: וכבר הזכירו רבותינו [ירושלמי ר"ה פרק א' הלכה ב'] זה הענין ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו כו' אבל כאשר עלינו מבבל כו' חזרנו לקרוא החדשים שנקראים בארץ בבל להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל ובמגלת אסתר וכו' עכ"ל. והנה יש לתמוה, מדוע באמת עזבו לשון התורה ונקטו לשון פרסי, ובפרט בשמות החדשים שיש בהם שמות ע"ז כגון תמוז. ובאמת מצינו שבימי בית שני היתה השפה המדוברת בישראל לשון ארמי, ורק דברי תורה כתבו בלשון הקודש, והלוא במצרים היו משבחים אותם שלא שינו את לשונם¹⁶?

והנראה בזה, בהקדם מה שיש להבין הא דאיתא ביומא [דף כ"א ע"ב] שבבית שני חסרו חמשה דברים, והראשון מהם הוא הארון אשר נגנז בימי יאשיהו המלך. ולכאורה משמע דהטעם שחסר הארון בבית שני הוא משום שנתעלם מן העין. אך לא כן משמע במסכת שקלים [פרק ו' משנה א'], דאיתא התם: מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה בא ואמר לחבירו לא הספיק לגמור הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו ביחוד ששם הארון נגנז עכ"ל המשנה, הרי אף שידעו איפה הארון נגנז אעפ"כ לא העלוהו למקומו בבית קדשי הקדשים, ובהכרח שהיתה סיבה מיוחדת שבבית שני לא יהיה הארון במקומו. מדוע?

נראה שעולי בבל, שבנו את הבית השני, ידעו כי לא זה הבנין אשר יעמוד לעולמים, ואין חזרתם לארץ ישראל בתקופה זו הגאולה השלמה. דעתם היתה כי בנין הבית בתקופה הזאת לא נועד אלא להכין את העם לתקופת הגלות הארוכה. על פי שורת הדין היו הם צריכים לישאר בבבל עוד זמן רב, אלא שראתה ההשגחה שכבר לאחר שבעים שנה של גלות בבל כבר נטמע ונתערב רוב העם עם הגויים, וברור כשמש היה כי אם יתעכבו בני ישראל בגלות מאות ואלפי שנים שאז בודאי לא יצליח העם להשאר בזהותו המיוחדת ושוב לא יהיה את מי לגאול, ולכן חמל ה' על עמו והוציאם מבבל והחזירם, באופן זמני, לארץ ישראל, ובנה להם את בית הבחירה, והכל בכדי שישובו ויתחזקו ביסודות האמונה ויהיו מחוסנים לקראת תקופת הגלות המרה¹⁷. בכדי להדגיש ולהמחיש לעם שעדיין הם לא נגאלו וכי בעצם עדיין הם בגלות, לא העלו את הארון, מקור הקדושה בבית הראשון, ממקום שנגנז והשאירוהו במקומו, כי עדיין אין הגאולה שלמה¹⁸.

מחמת הכרתם זו, שעדיין לא הגיעה הגאולה השלמה, הנהיגו עולי בבל כמה וכמה ענינים שיהיו עושים כמו שהיו נוהגים בתקופת הגלות, להראות שבאמת תקופת גלות בבל עדיין נמשכת והבנין הנבנה אינו אלא ארעי ועתיד להחרב. מחמת זה כשעלו מבבל חזרו לקרוא את שמות החדשים בשם שנקראו בבבל, וכמו שכתב הרמב"ן: "להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י", כלומר, כדי לזכור שבאמת לא נגאלו באופן מושלם. ולכן גם לשונם נשאר בלשון הגלות - לשון ארמי, ולא חזרו לדבר בלשון הקודש, מה שהיה מראה כאילו הם נגאלו באופן סופי¹⁹. ונראה שזה גם הטעם מדוע נכתב התלמוד הירושלמי בארמית, דבשלמא הבבלי שנכתב בבבל נכתב בשפת המדינה, אבל הירושלמי שנכתב בארץ ישראל מדוע נכתב בארמית, אבל לדברינו נעשה זה מהטעם הנ"ל.